

Summary

Teaching painting future teachers of fine arts

Shokirova Z. R.

The article reveals the problem of application of different methods and Teri painting lessons to both academic and pedagogical whole, for the future teachers of fine arts. A study of the theory and methodology of special disciplines is of paramount importance, first of all, for the art - graphic Department of pedagogical institutions that prepare teachers for schools of fine art, which, naturally, can not be limited only to the acquisition of practical skills in drawing and painting without deep mastering of theoretical knowledge and comprehension of the essence of teaching methods. Painting lessons should be a creative process for the teacher, and for the students, because each work is connected with the creative attitude to nature, when in the process of job aspiring artist, of course, demonstrates his emotional attitude to the depicted subject, such specifics of art. The academic painting at the pedagogical Institute as an academic subject, should give students specific in-depth knowledge and practical skills, to help him master the laws of the transfer form and color relationships, to teach him properly, artistic and, finally, figuratively to see and communicate by means of painting the phenomena of the reality on the plane.

Key words: teacher, painting, fine art, student, methodology.

УДК 371. 134 – 026. 15 : 785 (045)

Шубіна В.Б.,
викладач
(м.Хмельницький)

Розвиток креативності майбутнього вчителя музики в процесі ескізного вивчення музичних творів під час ансамблевої гри

У статті розглядається проблема розвитку креативності майбутнього вчителя музики, що є обов'язковою складовою його професіоналізму та самореалізації. Дається часткова характеристика таких ознак креативної особистості як сміливість, наполегливість, самостійність суджень, здатність генерувати незвичні ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення тощо. Оскільки сучасний рівень викладання музики ставить перед викладачем різні завдання, які повинні сприяти музично-інтелектуальному і творчому потенціалу майбутнього вчителя музики, автором розкриті особливості ансамблевого музикування та творчого підходу до вивчення музичного матеріалу. Для розвитку креативності майбутніх вчителів музики акцентується увага на особливостях використання ескізного способу роботи над музичними творами та на його потенційних можливостях застосування у класі фортепіано. Використання того способу вивчення музичного матеріалу сприятиме його кращому засвоєнню, розвитку професійних інтересів, активізації самостійного творчого пошуку та креативного розвитку особистості. Оскільки музичне мислення студента, працюючого в ескізній манері, занурюється в досить складну за структурою, широко розгалужену аналітично-синтетичну діяльність, це сприяє напрацюванню професіоналізму для подальшої роботи майбутнього вчителя музики.

Ключові слова: індивідуальні заняття, креативність, творчість, особистість, вчитель музики, ансамбль, ескізне вивчення.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сучасне суспільство потребує гармонійно розвинутих, творчо мислячих особистостей. Курс на інноваційні перетворення системи освіти спричинив появу нового педагогічного мислення, зорінтував процес оновлення освітньої політики й основних підходів у напрямку конструювання креативних педагогічних методик. Пошуки ефективних способів удосконалення професіоналізму майбутніх вчителів музики призводять до розробки нових ідей, пов'язаних з орієнтацією на креативність і самовдосконалення.

В музичній педагогіці все частіше проявляється інтерес до ансамблю не тільки як до різновиду виконавської діяльності, але і як до навчальної форми гри на музичному інструменті, яка може сприяти підвищенню зацікавленості студентів до гри на фортепіано. Ансамблеве музикування не лише ідеально корегує виконавські прийоми, але й творчо розвиває майбутнього вчителя музики; дає можливість вдосконалюватися навіть тим

студентам, які мають невисокий рівень виконавської техніки. Крім цього, оволодіння такими навиками доповнює і збагачує виконавську діяльність майбутніх фахівців, надаючи їм можливість грати яскраві та цікаві твори, творчо розвиватись та набувати нового досвіду, особливо під час ескізного розучування.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Проблемою ансамблевої гри та ескізного розучування займалися такі педагоги-музиканти як Л. Баренбойм, А. Готліб, К. Ігумнов, Г. Нейгауз, Г. Ципін та ін.; загальною проблемою креативності, такі вчені як Д. Богоявленська, Л. Виготський, М. Давидов, П. Пономарьов, Н. Терентьева та ін.

Формування цілей статті... Державна національна програма «Освіта» вимагає творчого зростання педагогічних працівників, створення умов для постійного підвищення їхнього освітнього і кваліфікаційного рівнів, удосконалення їхньої майстерності, а особливо вчителя музики. Розвиток творчої особистості майбутнього вчителя музики є неодмінною умовою й обов'язковою складовою його професіоналізму. В музичній педагогіці приділяється достатньо уваги для креативного розвитку майбутнього вчителя музики та не достатньо – до теорії і методики ескізного вивчення музичних творів, а тим більше – під час ансамблевої гри. Залишаються не досить розкриті питання, пов'язанні із специфікою застосування ансамблевого навчання на заняттях з «Акомпанементу» та «Концертмейстерського класу» на музично-педагогічних факультетах вищих навчальних закладах і створенню необхідних умов, які б сприяли професійному креативному зростанню майбутніх вчителів музики. Тому, метою даної статті є розгляд проблем розвитку креативності майбутніх вчителів музики в процесі ескізного вивчення музичних творів під час ансамблевої гри.

Виклад основного матеріалу... На музично-педагогічних факультетах вищих навчальних закладів «Основний музичний інструмент» займає передове місце в комплексі інструментальних дисциплін, а ось для «Акомпанементу» та «Концертмейстерського класу» приділяється дуже мало уваги. Зміст навчання цих предметів передбачає специфічні особливості практичної роботи на інструменті, постійний досвід накопичення спеціальних знань, а також розвиток здібності до практичного вживання цього досвіду в майбутній творчій і професійній діяльності.

Однією із основних форм навчання на музичному факультеті є індивідуальні заняття, призначення яких полягає в розширенні всього комплексу професійних умінь і навиків майбутніх вчителів музики. Форми проведення занять, як і методи роботи, різноманітні і залежать від цілого ряду чинників: індивідуальних, особистісних якостей викладача та студента, стану учбової програми на даний момент, цілей і орієнтирів в заняттях. Індивідуальні заняття повинні служити розширенню емоційних і художньо-інтелектуальних горизонтів студентів, давати імпульси до подальшого просування в рамках обраної спеціальності. Сучасний рівень викладання музики, перед викладачем ставить таке завдання – систематизувати та направити навчання студентів на формування у них художньо-мистецької активності, яка приведе до кращого засвоєння учбового музичного матеріалу, до міцного його закріплення, допоможе розвинути професійний інтерес до занять, сприятиме самостійному творчому пошуку, креативному розвитку особистості. Все це дуже добре поєднується у ескізній роботі над музичним твором під час ансамблевої гри.

Ансамбль походить від французького слова «ensemble» – разом, вкупі, ціле, узгодженість [3]. Термін «ансамбль» означає цілісну єдність різних елементів, зустрічається у всіх видах мистецтва. В музиці ансамблем називають групу з двох і більше музикантів, які виконують музичний твір і сам твір, написаний для такої групи музикантів.

Під час ансамблевого музикування музичні та рухові дії не встигають стати стабільними – вони залишаються гнучкими та легко керовані у залежності від вимог конкретної виконавської ситуації. Відомий піаніст і викладач А.Готліб писав: «Спільна гра відрізняється від сольної перш за все тим, що і загальний план, і всі деталі інтерпретації є наслідком роздумів і творчої фантазії не одного, а декількох виконавців і реалізуються вони їхніми спільними зусиллями». І далі автор продовжує цю думку: «Музичне спілкування активізує творчу волю виконавця, розширює кордони його фантазій. Запропоновані партнером нові ідеї інтерпретації, підказаний ним несподіваний варіант рішення художнього завдання, пошуки аргументів у суперечці, яка виникає, збагачують ... заняття...» [2]. Тому гра в ансамблі позитивно впливає на його учасників та стимулює їх креативний розвиток.

Термін «креативність» у педагогіці та психології набув поширення у 60-ті рр. ХХ ст.. За сучасних умов він активно використовується в дослідженнях вітчизняних та зарубіжних авторів (В. Дружинін, А. Маслоу, О. Матюшкін, Е. Торренс, Е. Фром та ін.) [4]. Він походить від лат. «creation» - створення – творчі здібності індивіда, що характеризуються здатністю до продукування принципово нових ідей, які входять в структуру обдарованості в якості незалежного фактору [5].

На думку П. Торренса, креативність включає в себе підвищену чутливість до визначення цих проблем, до дефіциту або протиріч знань, дій з визначення цих проблем, до пошуку їх рішень на основі висунення гіпотез, до перевірки і зміни гіпотез, до формулювання результату вирішення [8]. З метою поліпшення розвитку творчого мислення можуть використовуватись навчальні ситуації, які характеризуються незавершеністю або відкритістю для інтеграції нових елементів, при цьому студентів заохочують до зацікавленості та пізнання нового у вигляді формувань нових запитань та музичних завдань. Отже, креативність – це творчі здібності особистості, здатні породжувати незвичні ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації. Креативних людей характеризують сміливість, наполегливість, самоповага, самостійність суджень, упевненість у собі, здатність бачити в труднощах нові можливості, ризикувати. Креативна особистість самодисциплінована, терпляча до невизначених ситуацій. Їй притаманні високий ступінь відокремленості й особистої автономії, інфернальний локус контролю, схильність до ризику, високий рівень самоініціативи, прагнення виконувати завдання якнайкраще [6]. Саме тому ескізна форма вивчення музичних творів під час ансамблевої гри є найкращим підґрунтям для розвитку креативності майбутніх вчителів музики.

Ескізне вивчення музичного твору – одна із найнеординарніших форм музичної діяльності як для студентів, так і для викладачів. Вивчений матеріал не доводиться до високого рівня завершеності (концертного виконання); робота над твором призупиняється трішки раніше. Останнім, завершеним рубежем такої роботи слугує етап, на якому студент охоплює загальний, цілісний і образно-поетичний задум твору, отримує художньо-достовірні уявлення про нього і як виконавець намагається відтворити цей задум на інструменті (хоча може й бути таке, що в технічному плані залишатимуться певні не доопрацьовані, які потребуватимуть ретельної шліфовки). «...Після того, як студент взяв всі необхідні для нього вміння і знання (завчасно «заплановані» викладачем)... розібрався в тексті, правильно і з розумінням грає нотний матеріал, робота над твором зупиняється», - писав Л. Баренбойм [1]. Саме завдяки ескізній формі викладач, направивши студента у правильному напрямку, дає йому можливість краще проявляти свої творчі здібності, враховуючи навіть те, що він, певною мірою, поглинає в себе основні творчі ідеї автора та проникає у його художньо-поетичний задум.

Скорочуючи терміни роботи над музичним твором, ескізна форма занять веде до суттєвого збільшення опрацьованого студентом музичного матеріалу, що пізнається ним під час навчальної діяльності. У навчальну практику вводиться значно більший і різноманітніший за складом навчально-педагогічний репертуар, ніж при кожному «відпрацьованому» музично-виконавському «ескізі» до рівня досконалості, закінченості у всіх деталях, а також відшліфованої до блиску звукової картини. Ескізну форму роботи над твором дуже часто прирівнюють до читання нот з листа, а це значить, що вона реалізує один із центральних принципів розвиваючого навчання, саме той, що необхідний у використанні значного за об'ємом музичного матеріалу в навчально-педагогічній практиці. Тому можна зауважити, що саме під час цієї роботи можна звертатися до великої кількості різноманітних музичних творів, і саме це цікавило видатних майстрів музичного навчання, переконаних у тому, що студент має намагатись розширити свій список засвоєних творів, має дізнатись та спробувати свої виконавські сили у найбільшій кількості музичних творів, оскільки його найперше завдання – це оволодіння широким музичним кругозором, завдяки якому він зможе сформувати свій світогляд, а той, в свою чергу, допоможе у розвитку його креативності.

Обмежений ліміт часу роботи над музичним твором, який є при ескізній формі заняття, означає проходження музичного матеріалу за короткий термін часу. Пришвидшується і саме проходження навчально-педагогічного процесу; студент постає перед необхідністю засвоєння певної інформації в дуже короткі терміни. А це призведе до непереривного збагачення все нових і нових знань, до відмови від довгого перебування на одному місці, від одноманітного повторення раніше вивченого матеріалу, що корисно впливатиме на

ансамблеву гру. Таким чином, ескізна форма занять сприяє втіленню в життя дидактичного принципу розвиваючого навчання в музиці, затверджуючи необхідність підвищення темпів роботи над музичним репертуаром, інтенсивного та постійного розвитку студента, його творчого потенціалу.

Музичне мислення студента, працює в ескізній манері, занурюється в досить складну за структурою, широко розгалужену аналітично-синтетичну діяльність, завдяки чому краще та швидше проходить його розвиток креативності.

Висновки... Аналізуючи все це можна прийти до висновку, що заняття на музичному інструменті, які будуються за принципом створення виконавських «ескізів», мають всі основи бути зарахованими до найбільш результативних способів загальномузичного розвитку студентів, і що саме важливо – музично-інтелектуального та креативного розвитку. Ці заняття можуть приносити вагомі результати в тих ситуаціях, коли розширення художнього кругозору, збагачення музично-слухового досвіду, формування основ професійного творчого мислення у навчаючого музиці висувається на перший план педагогічних завдань. Оскільки креативна здатність ґрунтується на творчій фантазії, яка є синтезом уяви та емпатії, завданням педагога є активізація цієї творчої фантазії, яка в свою чергу, активізує креативність та розвине вроджені творчі здібності. Тому ескізна форма роботи має право бути присутньою у навчально-педагогічній підготовці студентів - майбутніх креативних вчителів музики.

Список використаних джерел і літератури:

1. Баренбойм Л. Вопросы фортепианной педагогики и исполнительства / Л.Баренбойм. – Л. : Музыка, 1969. – 289 с.
2. Готлиб А. Основы ансамблевой техники / А. Готлиб. – М. : Музыка, 1971. – 112 с.
3. Крунтяева Т., Молокова Н., Ступель А. Словарь иностранных музыкальных терминов / Т. Крунтяева, Н. Молокова, А. Ступель. – 3-е изд. – Л. : Музыка, 1982. – 151 с.
4. Литвиненко С. Креативність як загальна здібність до творчості: сучасні підходи / С.Литвиненко // Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка: Серія «Педагогічні науки». – Випуск 3 (50). – Полтава, 2006. – С. 215 – 219.
5. Мещеряков Б., Зинченко В. Большой психологический словарь / Б.Мещеряков, В.Зинченко. – 4 – изд. – М.: Энциклопедия, 2003. – 672 с.
6. Савчин М. Загальна психологія : навч. посіб. / М. Савчин. – К. : Академвидав, 2011. – 464 с.
7. Шубіна В. Роль фортепіанного ансамблю в формуванні професійних музичних умінь та навиків майбутніх вчителів музики / В.Шубіна // Педагогічний дискурс : зб. наук. праць. / гол. ред. І.М.Шоробура. – Хмельницький : ХГПА, 2011. – Вип. 9. – С. 375 – 380.
8. Stain B.S. Memory and Creativity / B.S. Stain // Handbook of Creativity. – Ed. of J.A. Glover and other. – Plenum Press, N.Y. and London. 1988.

Транслітерований список літератури:

1. Barenbojm L. Voprosy' fortepiannojo pedagogiki i ispolnitel'stva, Leningrad, Muzy'ka, 1969, 289 p.
2. Gotlib A. Osnovy' ansamblevoj tehniki, Moskva, Muzy'ka, 1971, 112 p.
3. Kruntjaeva T., Molokova N., Stupel' A. Slovar' inostranny'x muzy'kal'ny'x terminov, 3 izdat., Leningrad, Muzy'ka, 1982, 151 p.
4. Lytvynenko S. Kreatyvnist yak zahalna zhibnist do tvorchosti: suchasni pidkhody, Zbirnyk naukovykh prats Poltavskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni V.H. Korolenka, Volume 3 (50), Poltava, 2006, pp. 215 – 219
5. Meshheryakov B., Zinchenko V. Bol'shoj psixologicheskij slovar', Moskva, E'ncziklopediya, 2003, 672 p.
6. Savchyn M. Zahalna psykhohihiya: navchalnyi posibnyk, Kyiv, 2011, 464 p.
7. Shubina V. Rol fortepiannojo ansamblyu v formuvanni profesinyykh muzychnykh umin ta navykiv maibutnykh vchyteliv muzyky, Pedahohichnyi dyskurs: zbirnyk naukovykh prats / gol.red I.M.Shorobura. Khmelnytskyi, HHPA, 2011, Volume 9, pp. 375 – 380.
8. Stain B.S. Memory and Creativity / B.S. Stain // Handbook of Creativity. – Ed. of J.A. Glover and other. – Plenum Press, N.Y. and London. 1988.

Аннотация

Развитие креативности будущего учителя музыки в процессе эскизного изучения музыкальных произведений во время ансамблевой игры

Шубина В.Б.

В статье рассматривается проблема развития креативности будущего учителя музыки, что есть обязательной частью его профессионализма и самореализации. Дается частичная характеристика таких признаков креативной личности как смелость, настойчивость, самостоятельность суждения, умение генерировать нестандартные идеи, отклоняться от нетрадиционных схем мышления и т.д. Так как современный уровень преподавания музыки ставит перед педагогом разные задания, которые должны способствовать музыкально-интеллектуальному и творческому потенциалу будущего учителя музыки, автором раскрыты особенности ансамблевого музицирования и творческого подхода к изучению музыкального материала. Для развития креативности будущих учителей музыки акцентируется внимание на особенностях использования эскизного способа работы над музыкальными произведениями и над его потенциальными возможностями применения их в классе фортепиано. Использование такого метода изучения музыкального материала способствует его лучшему усвоению, развитию профессиональных интересов, активизации самостоятельного творческого поиска и креативного развития личности. Поскольку музыкальное мышление студента, работающего в эскизной манере, углубляется в достаточно сложную за структурой, широко распространенную аналитически-синтетическую деятельность, это способствует развитию профессионализма дальнейшей работы будущего учителя музыки.

Ключевые слова: индивидуальные занятия, креативность, творчество, личность, учитель музыки, ансамбль, эскизное обучение.

Summary

Development of creativeness of the future teacher of music in the process of sketch study of music works when performing ensemble music

Shubina V.B.

The problem of creativeness development of the future music teacher, which is the obligatory component of his or her professionalism and self-realization, has been studied in the article. Partial characteristic of such features of creative personality as: bravery, insistence, independent thinking, ability to generate extraordinary ideas, to divert from traditional schemes of thinking, etc. has been offered. As the modern level teaching music proposes the teacher different tasks, which should favor music-instrumental and creative potential of the future teacher of music, the author reveals peculiarities of music ensemble playing and creative approach to studying music material. To develop creativeness of the future music teachers the attention is paid to the peculiarities of using sketch means of work on music works and its potential abilities of their implementation in piano class. Use of such method of studying music material will favor his or her better mastering, development of professional interests, activation of independent creative search and creative development of personality. As musical thinking of the student, who works in the sketch manner, dives into quite complicated by the structure, widely developed analytic-synthetic activity, it helps professionalism growing for the further work of the future teacher of music.

Key words: individual lessons, creativeness, creativity, personality, teacher of music, ensemble, sketch studying.